

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De ratiocinatione, & inductione. Capvt XXVII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

sed manifestam inter se contentiorem habent. Tam certe non levis plaga inferitur, cum is non tantum nobiscum, quam secum pugnare ostenditur.

Eiusdem generis est ἀνωγειν, ubi quod factum obijcitur fieri non potuisse, aut esse, firmis rationibus addicitur, quæ à natura, & causis rerum, cæterisque similibus sumuntur, si hæc probari non possunt, enitendum est, ut saltem ἀνωγειν res minus probabilis hoc loco, hoc tempore, his personis fuisse videatur.

Item, si ab aduersario minus dilucide collecta sunt argumenta, exagitantur erunt eius coniectura, quod incerta pro certis, obscura pro notis, falsa pro veris afferat. Non esse rem, quæ geritur tam parui momenti, ut leuissimis figmentis sit permittenda.

Accedunt ἀπεινῆς, & ἀσέβητον, quæ non tantam vim habent, ac superiora, commodè tamen nonnunquam adhibentur ubi, res, quæ obijcitur primum à dignitate personæ aliena, deinde minimè lucrosa, aut commoda.

Postremò etiam damnosa ostenditur, solebat enim Cassius vetus illud querere; Cui bono.

Ordo autem confutationis à prudentia oratoris melius præscribitur, sæpè minuta quadam obiecta, quasi leuioris armaturæ milites in primo agmine conciduntur, mox ad grauiora deuenitur. Sæpè quæ maioris sunt ponderis prius confutantur, quibus expugnatæ, tenuia quæque facillè concidunt. Nonnunquam caput illud percussitur, cui cætera, quasi per annulos catenarum nexa cohærent, exinde reliqua nullo negotio dissiuntur.

Pugnatur aliquando cæsim contrà multas, & exiles rationes, aliquando diductius res vrgetur, & quò plus calor, & spiritus habeat confutatio, bene tractatur per dialogismos, ironias, subiectiones, concessiones, ratiocinationes, & similia, quibus vis, & ardor oratoris magis incallescit.

In confirmatione contraria est ratio eorundem argumentorum, cætero qui per idem propè filum tenditur, quanquam magnum discrimen habendum est confirmationis demonstratiuæ, & iudicialis: Illa siquidem, cum de ijs rebus agat sapius, quæ omnibus probatissima sunt, florem, ornatum, & gratiam spectat potius, quam contentiosam probationem.

Hæc magis instat rebus, & argumentis, & prudenter quidem facit, si minuta, & quæ facillè ab aduersarijs vellicari possunt, amputat.

Ea autem maxime in primis, & vltimis ordinibus opponit, quæ robustissima sunt, quæque primas aggressiones, ut plurimum vehementiores firmè sustinent.

Utitur autem utraque, tum confutatio, tum confirmatio te lo argumentationis, cuius variæ sunt species.

NN.

à Hoc Diuus Dionysius Areopagita, capite octauo de diuinis nominibus vocat εἰς τοὺς ἀνόητους ἀπὸ πρῶτος οὐκ ἀμαχῶν.

De ratiocinatione, & inductione.

CAPVT XXVII.

Ratiocinatio disputatorum telum est proprium; & si ea minus expressè oratores, magna tamen dexteritate vtiuntur. Nam, & orationes plerumque totas in syllogismo fundatas esse videas. Itaque non simpliciter, & nudè propositiones exeant oportet, sed alijs insuper argumentis confirmètur, passimque figurarum illustrentur ornamentis, ipsa denique conclusio satis per se intellecta latent per varios motus, quasi per cuniculos in animum irreat.

Inductio familiarissima est oratoribus, & ad ornandum illusterrima. Audi illam Senecæ, quam magnifica est.

Navis bona dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum, aut aurum rostrum est, nec cuius turres ebore cælaræ est, nec quæ silcis, ac opibus regijs pressa est, sed stabilis, & firma, & iuncturis aquam excludentibus spissa, ad ferendum incursum maris solida, gubernaculo parens, velox, & consentiens vento.

Gladium bonum dices, non cui deauratus est baltheus, nec cui vagina gemmis distinguitur; sed cui, & ad secandum subtilis acies, facit, & mucro munimentum omne rupturus.

Regula non quam formosa, sed quam recta sit queritur.

Eo quodque laudatur, cui comparatur, quod illi proprium est. Ergo in homine quodque nihil ad rem pertinet, quantum arer, quantum fecerit, à quam multis saluetur, quam

Ll

Cassius.

Confutatio in ordo.

Confirmatio.

Sen. ep. 76. Inductionis insigne ex. plum.

Virtus sola hominem facit.

quam pretioso incumbat lecto, quam pellucido poculo bibat, sed quam bonus sit.

Hæc suaviter instillaqur, probantque simul, & delectant: tum si rerum, quæ inducuntur, magna sit multitudo, latissimum præbent campum orationis.

Talem inductionem inuenies apud Tertulianum, libro de pallio, cap. 2. ubi à cælo, elementis, hominibus, &c. probat omnia mutari.

Eiusdem generis sunt exempla, quorum usus frequens, probatio facilis, & efficax, nec impar delectatio, ut non immeritò dicatur longum iter esse per præcepta; breue, & efficax per exempla; & ut ait Petrus Diaconus apud D. Gregorium, dialog. l. 1.

Exemplum vis.

In expositione virtutum, qualiter inuenienda, atque tenenda sit virtus agnoscimus. In narratione verò signorum cognoscimus inuenta, ac reuera, qualiter declarentur: Et sunt nonnulli, quos ad amorem patriæ cælestis plus exempla, quam prædicamenta succedunt.

In omni genere orationis hæc argumentatio plurimum valet. Nolim tamen quod plerique faciunt, multorum exemplorum farraginem afferre, sed delectu, & parcitate temperare.

De enthymemate.

CAPVT XXVIII.

Enthymemata, & epicheremata Rhetorum sunt iacula: Atque enthymematis quidem magnus est usus, cum præsertim omnes ingenij notiones, & sensa à Græcis vocentur enthymemata. Nec alia fuit mēs Alcidis, cum ὀνομάτω, & ὀνομαζῶν ὑπορίαν nominavit, inuentionum fecunditatem, sermonisque vberem facilitatem.

Cic. in Topic.

Magis acutè dicuntur Enthymemata, quæ sunt ex contrarijs conclusa, ut enim illa acutissima sunt, sic enthymematis nomen κατ' ἔροχιν sibi vendicant. At verò, nec pressius sumpta, nec latius vulgò vocantur enthymemata argumentationes ex propositione, & conclusione constata, ut insidiator fuit Clodius, igitur iusta nex homini illata.

Oratores qui circa hypothefes versantur, plerumque maiorem propositionem, ut notam, & communem omittunt, in minori verò tori sunt, & sic syllogismos traducunt ad enthymemata.

De epicheremate.

CAPVT XXIX.

Epicherematis nomen, si ratio ipsius spectetur, omni argumentationi commune est, & Alexander quidem in Topic. li. 8. ἐπιχέρημα ait esse syllogismum dialecticum. Valgius aggressionem vocat: Celsus autem iudicat non nostram argumentationis tractationem, & œconomiam, sed ipsam rem quam aggredimur, id est, argumentum, quo aliquid probaturi sumus, etiam si nondum verbis explanatum, iam tamen mente conceptum ἐπιχέρημα dici. Verum discrimen istud tenue est, & imbecillum, cum non inchoatas tantum, sed omni ex parte perfectas argumentationes epicheremata nominari constet. Usus obtinuit apud Rhetores, ut dicatur breuiter comprehensa ratiocinatio: cuius tres partes in vnius veluti propositionis corpus coallescant. Neque enim opus est omnia semper dilatare multis. Verbum intelligenti sat est.

Epicheremata quid.

De dilemmate.

CAPVT XXX.

Dilemma quod definitur à Suida, τὸ δίχως λαμβανόμενον πρόλημα, argumentum ab vtraque parte concludens aduersarium, plurimum ad confutationes valet, ut, Si improbus est, cur vteris? si probus, cur accusas? Ad hoc genus pertinent ἀγτισρίφοντα, quæ ex vtraque parte conuertuntur.

Aristoteles Rhetoric. l. 2. huiusmodi proponit exemplum;

Sacerdos quædam dissuadebat filio, ne quædo verba faceret ad populum. Nam si iniusta, inquit, iuaferis, Deos habebis iratos; si iusta, homines. Id hoc pacto retorfit adolescens, Imò expedit orationem habere apud populum, quandoqui dem si iusta dixerò, Dij me amabunt, si iniusta, homines.

Dilemma Aristoteli.

Talis Protagoræ, & Euthli captio. Hic cum se illi in disciplinam Rhetorices tradidisset, grandi mercede pactus, ea lege, ut primo dicendi tyrocinio apud iudices euinceret, iam belle eruditus mercedem negat. Dicem illi Euthli dicit.

Dilemma Protagoræ.

Protagoræ Euthli dicit.